

УДК 343.93

DOI [https://doi.org/ 10.32840/pdu.2019.4.17](https://doi.org/10.32840/pdu.2019.4.17)**Маслова Н. Г.**кандидат юридичних наук, докторант
Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНОМУ РАДИКАЛІЗМУ

У статті досліджено проблему запобігання злочинам радикального спрямування. Визначено основні заходи протидії кримінальному радикалізму на індивідуальному рівні залежно від стадії формування злочинного наміру та його реалізації. Запропоновано шляхи вдосконалення заходів індивідуального запобігання в діяльності правоохоронних органів із протидії кримінальному радикалізму. Результативність індивідуальної профілактики досягається працівниками поліції шляхом безпосередньої участі в підборі для проведення виховної роботи найбільш підготовлених у педагогічному плані осіб, постійного контролю за безперервністю індивідуального профілактичного впливу, своєчасного реагування на ослаблення індивідуальної профілактики тощо. Об'єктом цього виду профілактики є злочинне середовище, особи та злочинні групи. Вона здійснюється головним чином спеціалізованими правоохоронними органами і значною мірою за допомогою заходів, пов'язаних із примусом. Мета полягає у припиненні злочинної діяльності вказаних осіб і груп. Індивідуальна профілактика передбачає також кримінологічний вплив на осіб з асоціальною поведінкою. Ця профілактика охоплює два етапи: виявлення зазначених осіб і чинення на них профілактичного впливу. Виявлення осіб здійснюється у процесі повсякденної оперативно-службової діяльності. Воно повинно бути цілеспрямованим, максимально раннім і повним. Джерела отримання інформації про таких осіб можуть бути найрізноманітнішими, проте діяльність співробітника у сфері протидії злочинності буде малоефективною без тісної взаємодії з іншими суб'єктами. Здійснення контролю за поведінкою та способом життя осіб може здійснюватися як гласно (перевірка за місцем проживання чи навчання), так і з використанням негласних методів роботи, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Індивідуальна профілактика злочинців містить етап притягнення їх до кримінальної відповідальності із застосуванням передбачених кримінальним законом заходів покарання та інших заходів кримінально-правового впливу.

Ключові слова: протидія злочинності, кримінальний радикалізм, індивідуальне запобігання, правоохоронні органи.

Постановка проблеми. Злочинність як соціальне явище притаманне будь-якому суспільству незалежно від форми державного правління, соціально-економічного устрою, рівня розвитку держави та демократичних свобод у її громадян. Саме тому будь-якій державі та суспільству доводиться вирішувати проблему протидії злочинності із застосуванням найрізноманітніших засобів, втручатися в криміногенні й кримінальні процеси на всіх етапах із метою як запобігання реалізації злочинних намірів, так і розкриття скоєних злочинів. Посилення радикальних настроїв у суспільстві, продовження

антитерористичної операції на сході країни, подальше економічне розшарування населення та поява в Україні ветеранів війни та осіб із досвідом бойових дій породжує загострення політичної боротьби між політичними партіями та зумовлює використання радикальних засобів і знарядь, зокрема, з потенційною загрозою реалізації найбільш негативних сценаріїв у суспільстві. У цьому контексті важливу роль у запобіганні злочинності має індивідуальний рівень, який охоплює систему заходів виявлення та позитивного впливу на конкретних осіб, від яких слід очікувати незаконних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітним аспектам протидії

злочинності присвячено праці Г.А. Аванесова, А.І. Алексєєва, Ю.М. Антоняна, О.М. Бандурки, В.М. Бесчастного, О.В. Бокова, С.Є. Віцина, В.В. Голіни, Л.М. Давиденка, І.М. Даньшина, О.М. Джужі, Е.О. Дідоренка, А.І. Долгової, А.Е. Жалинського, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, О.М. Ігнатова, І.І. Карпеця, О.Г. Кальмана, Я.Ю. Кондратьєва, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнецової, О.М. Литвака, О.М. Литвинова, Ф.А. Лопушанського, В.В. Лунєєва, М.І. Мельника, С.Г. Міщенко, П.П. Михайленка, О.Б. Сахарова, В.М. Соміна, О.О. Степанченка, Н.О. Ярмиша та інших науковців.

Метою статті є визначення ролі та вдосконалення ефективності діяльності державних і правоохоронних органів, громадських об'єднань у сфері індивідуального запобігання кримінальному радикалізму.

Виклад основного матеріалу. Заходи індивідуального запобігання є персоніфікованими, індивідуальними та спрямованими на конкретну особу, що суттєво відрізняє останні від заходів загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання злочинності. Залежно від властивих для неї форм, методів і засобів превентивного впливу заходи індивідуального запобігання можна розділити на три етапи: 1) до формування мотиву злочину та наміру його вчинити; 2) після його сформованості, але до початку реалізації; 3) після початку реалізації наміру через здійснення конкретних злочинів. З урахуванням зазначених якісних відмінностей, на кожному з етапів вжиття заходів індивідуального запобігання вчиненню злочину виділяють три типи кримінологічної діяльності: 1) профілактику; 2) відвернення; 3) припинення злочинів [1, с. 40; 2, с. 329; 3, с. 397].

1. Профілактика кримінального радикалізму на індивідуальному рівні повинна включати заходи, пов'язані з виявленням осіб, соціальні та психофізичні особливості яких, їхня поведінка та спосіб життя, несприятливі, криміногенні умови середовища та життєвого устрою; інші довготривалі обставини з високою ймовірністю вказують на схильність до вчинення злочинів радикального спрямування.

У цьому контексті на перше місце виходить індивідуальне кримінологічне про-

гнозування, яке ґрунтується на розумінні про типові риси осіб злочинців, а також факторів зовнішнього середовища й ситуативних факторів, що формуються як елементи механізму окремого злочину. Таке прогнозування на рівні діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції повинно враховувати знання про провідні риси злочинця радикального спрямування, його кримінологічну типологію. Основні фактори криміногенного ризику, що мають братися до уваги, такі: 1) наявність «бойового досвіду» або роботи в правоохоронних органах, збройних силах чи приватних структурах військового типу (приватна охорона); 2) соціальна невлаштованість; 3) участь у незаконних масових заходах, порушеннях громадського порядку; 4) причетність до незаконного обігу зброї та вибухових речовин; 5) участь у незаконних громадських організаціях, особливо військового типу; 6) участь у політичних партіях (зокрема, заборонених) радикального, націоналістичного спрямування. Це найбільш істотні індикатори криміногенного ризику, притаманні конкретній особі, що мають виявлятися та братися до уваги в індивідуальному прогнозуванні підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

Виявлення таких осіб, від яких можна очікувати скоєння дій, пов'язаних із кримінальним радикалізмом, є наступним етапом індивідуального запобігання. Антигромадська поведінка є реальним проявом особистості, її головною спрямованістю і домінуючим внутрішнім змістом. Тому категорії осіб, які вже відбувають покарання за супроводжуючі кримінальний радикалізм злочини, незаконне поводження зі зброєю, агресивно-насильницькі злочини, зокрема, із застосуванням зброї, участь у масових заворушеннях, порушення громадського порядку потребують посиленої уваги. До таких осіб слід також віднести правопорушників, дії яких пов'язані з недотриманням адміністративних правил поводження з небезпечними предметами і матеріалами, правил перевезення небезпечних речовин і предметів, великогабаритних і великовагових вантажів на транспорті, правил зберігання

або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї та бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій; осіб, схильних вирішувати міжособистісні конфлікти насильницьким шляхом, або таких, що страждають на хронічні або інші психічні захворювання, хвороблива спрямованість яких пов'язана з агресивними випадками, що становлять небезпеку для оточення; осіб, які повернулися з «гарячих точок» і мають труднощі із соціалізацією, та деяких інших тощо. На дільничних офіцерів поліції покладається здійснення індивідуально-профілактичних заходів у вигляді бесід, співбесід, опитувань, контрольних зустрічей і т. п. Такі заходи індивідуальної профілактики дозволяють забезпечувати виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням вогнепальної зброї, порушень громадського порядку, участі в незаконних, зокрема воєнізованих формувань і здійснювати щодо них заходи попереджувального характеру. Для більш повного виявлення таких осіб необхідно ретельніше підходити до обробки: інформаційних джерел; матеріалів, що надходять із виправних установ, підрозділів Національної поліції, прокуратури та суду; повідомлень різних організацій, а також заяв і листів громадян.

Криміногенна поведінка особи нерідко свідчить про її життєве неблагополуччя, конфлікти, побутову невлаштованість і про інші труднощі. Особливо це стосується осіб із кримінальним минулим. Наприклад, відповідно до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» державою забезпечується здійснення комплексу заходів щодо сприяння у працевлаштуванні звільнених осіб; підвищення кваліфікаційного рівня чи перекваліфікації звільнених осіб; надання спеціалістами центрів соціальної адаптації і центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних та інформаційних послуг особам, які відбували покарання у виді позбавлення волі тощо [4].

Індивідуальної профілактичної роботи, яка цілком залежить від своєчасного й очного встановлення особи, потребують військовослужбовці та демобілізовані особи, які брали участь у бойових діях у зоні ООС, мають бойовий досвід і навички поводження з вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами тощо. Беручи до уваги матеріальні та психологічні труднощі, які відчувають такі особи після повернення із зони бойових дій, є ймовірність скоєння останніми суспільно небезпечних дій, зокрема, з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. На 6 році війни наша країна має 372 тисячі ветеранів російсько-української війни. І багато хто з них потребує психологічної підтримки [5].

Медико-реабілітаційні заходи, пов'язані з психологічною допомогою, входять до переліку соціальних послуг, які Україна гарантує ветеранам та учасникам бойових дій на Донбасі [6]. У 2015 р. Президентом України було прийнято Указ «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції», в якому зобов'язав обласним, Київській міській державним адміністраціям невідкладно: запровадити роботу телефонних «гарячих ліній» для надання консультативної допомоги учасникам антитерористичної операції та членам їхніх сімей, надання їм відповідних послуг за принципом «єдиного вікна», а також соціальних і медичних послуг із виїздом у місця проживання демобілізованих військовослужбовців; сприяти залученню волонтерів, волонтерських організацій до заходів щодо соціальної реабілітації та адаптації учасників антитерористичної операції; вирішити за участю відповідних органів місцевого самоврядування питання щодо прийняття регіональних програм щодо медичного, соціального забезпечення, адаптації, психологічної реабілітації, професійної підготовки (перепідготовки) учасників антитерористичної операції та передбачення у місцевих бюджетах видатків на їх виконання; активізувати на відповідній території роботу щодо забезпечення надання учасникам антитерористичної операції допомоги з вирішення питань, пов'язаних з їх лікуванням, реабілітацією та соціальною

адаптацією, створивши для цього, зокрема, центри допомоги учасникам антитерористичної операції як допоміжні органи та залучивши до діяльності таких центрів представників громадськості [7]. У 2017 р. було прийнято Постанова КМ України № 1057 від 27 грудня 2017 р., якою затверджено Порядок проведення психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції гідності [8]. У грудні 2018 р. Кабінет Міністрів України затвердив цільову програму з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції до 2022 р. [9]. Однією з основних проблем із реалізації зазначених державних програм є покладення відповідальності за психологічну реабілітацію на саму особу, яка потребує такої допомоги. Саме вона має зрозуміти, що їй потрібна допомога і по неї звернутись. Тому виявлення, контроль і допомога таким особам є першочерговим завданням на шляху індивідуальної профілактики формування злочинних намірів у осіб, які мають бойовий досвід. Не меншу проблему становить пошук відповідних спеціалістів, які б могли надати таку допомогу. Військових психологів, які вміють надавати психологічну допомогу особам із травматичним досвідом, недосить для виконання тих завдань, які пов'язані з наданням медико-реабілітаційних заходів військовослужбовцям. Підтверджує цей висновок п. 4 ст. 1 Указу Президента «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» стосовно невідкладного розгляду питання щодо збільшення штатних нормативів психологів відділень закладів охорони здоров'я, в яких здійснюється реабілітація учасників антитерористичної операції та забезпечення у разі потреби в установленому порядку збільшення відповідного фінансування таких закладів [7]. Немає сьогодні і чіткого регламенту надання такої допомоги. Кожний із лікарів здійснює таку діяльність на свій розсуд і спираючись на отриманий практичний досвід [5].

Крім відсутньої програми обов'язкової декомпресії перед демобілізацією, проблему посилює і відсутність превентив-

ної роботи. Солдати і офіцери, на жаль, не отримують навичок роботи у стресових і травматичних ситуаціях. У багатьох випадках робота психолога спрямована вже на усунення наявних відхилень у поведінці особи. Це підтверджує і наявна динаміка правопорушень, скоюваних ветеранами АТО [5]. Державна підтримка та медико-реабілітаційні заходи щодо цієї категорії осіб можуть суттєво послабити криміногенні фактори кримінального радикалізму та мінімізувати втрати щодо усунення злочинних наслідків його прояву.

Поряд із медико-реабілітаційними важливими є заходи переконання, що полягають у цілеспрямованому блокуванні мотивації на злочинну поведінку у сфері кримінального радикалізму, схилення особи до свідомої відмови від сформованого наміру через роз'яснення положень чинного кримінального законодавства, апелювання до значущих для конкретної особи ціннісних орієнтирів (інтересів дитини, інших членів сім'ї), пропонування альтернативних шляхів виходу зі складних життєвих умов, інформування про центри соціальної допомоги тощо.

2. Ефективними заходами відвернення кримінального радикалізму, пов'язаними зі схиленням особи до відмови від реалізації прийнятого рішення на скоєння злочину, слід визнати такі.

– Профілактична бесіда з особою, яка виявила намір на вчинення злочину, попередження її про кримінальну відповідальність, роз'яснення всіх можливих соціальних наслідків притягнення до неї, зокрема, й для членів сім'ї.

– Інформування членів сім'ї особи про її намір вчинення злочину, спонукання їх (в тому числі й засобами правового інформування, роз'яснення юридичних наслідків) до впливу на таку особу з метою добровільної відмови від скоєння злочину. На думку М.Г. Максименцева, таке спонукання має підвищену ефективність у разі поєднання з пропозицією альтернативних способів вирішення конфлікту або задоволення певних потреб чи отримання легального доходу [3, с. 399]. Наприклад, аналіз судової практики застосування кримінального законодавства за організацію та участь у незаконних збройних і вій-

ських формуваннях (ст. 260 КК України) підтверджує висновок про те, що значна частина учасників таких формувань на сході України вступила до таких груп внаслідок наявних матеріальних та інших соціальних негараздів [10; 11].

Реалізація кримінологічних комбінацій щодо дезінтеграції груп осіб, які організувалися, змовилися на вчинення злочину радикального спрямування. На думку А.П. Закалюка, криміногенний вплив групи у тих чи інших елементах, сферах, особливостях суперечить домінуючим мотиваційним тенденціям особи, він може викликати конфлікт мотивів, суперечливе ставлення до нього і бути принаймні мало-ефективним. На цих тенденціях має будуватися психологічна основа оперативної роботи з членами групи з метою його таємного відриву від неї та спрямування до можливого співробітництва у викритті її злочинної діяльності [2, с. 288–289].

Серед основних прийомів дезінтеграції групи можна виділити такі: 1) компрометація лідера групи антисуспільної спрямованості; 2) притягнення такого лідера на етапі формування злочинної групи до адміністративної чи кримінальної відповідальності за інші правопорушення чи злочини; 3) дезінформація групи та її членів, зокрема й щодо співробітництва з правоохоронцями. Ефективним інструментом для цього є відвідування членів групи за місцем їх проживання, виклик до підрозділу поліції з метою проведення профілактичних бесід чи забезпечення участі у слідчих діях; 4) цілеспрямоване переорієнтування діяльності групи в соціально-позитивному руслі шляхом проведення окремих оперативно-профілактичних комбінацій.

3. Заходи припинення кримінального радикалізму реалізуються безпосередньо як елементи оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної діяльності. Загалом, тактика припинення кримінального радикалізму відповідає загальним вимогам тактики проведення окремих оперативно-розшукових заходів, слідчих дій, що виключає необхідність їх повторного опису в роботі. Водночас слід зазначити, що підрозділи поліції далеко не повною мірою забезпечують виконання завдань

щодо запобігання злочинам і використовують із цією метою надані законодавцем інструменти. Дослідження Є.В. Кізіменка «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 КК України)» свідчить, що прорахунки та недоліки в роботі правоохоронних органів слід віднести до умов, які сприяють скоєнню цих злочинів. Зокрема, аналіз вироків судів за ч. 1 ст. 263 КК свідчить, що під час судового розгляду цих кримінальних проваджень здебільшого не встановленими залишаються джерела надходження в незаконний обіг вогнепальної зброї та вибухових речовин, що стали предметом злочину, а також особи, які причетні до такого обігу [12, с. 184–185].

Для негайного припинення злочинів радикального спрямування, скоєних із застосуванням вогнепальної зброї, на стадії готування або замаху необхідно створити обстановку, яка виключала б можливість подальшої реалізації злочинного наміру. Важливо, щоб кожен випадок підготовчих дій спричиняв невідкладне реагування з боку, зокрема, дільничних офіцерів поліції. У цьому сенсі виправдовують себе також спеціальні заходи підрозділів поліції, спрямовані на виявлення певних злочинних груп, радикально налаштованих осіб, осіб, які перебувають на оперативних обліках органів внутрішніх справ, виявлення і документування можливих фактів фінансування акцій протесту (виплату коштів громадянам за участь у тій чи іншій акції), посилення охорони відповідних об'єктів (як тих, які є кінцевою метою злочинців, так і тих, які викликають їхній підвищений інтерес із погляду скоєння кримінальних радикальних дій), зокрема, під час проведення масових заходів, а також затримання підозрюваних або застосування до них інших заходів примусу, які позбавляють їх можливості здійснити злочинний намір або продовжувати злочинну діяльність. При цьому підставою для застосування таких заходів слугують фактичні дані, що вказують на можливість протиправної поведінки особи або наявність інших обставин. У цьому контексті важливою є робота підрозділів

дозвільної служби, які здійснюють не тільки профілактику незаконного поводження зі зброєю бойовими припасами або вибуховими речовинами. Вони виявляють осіб, що створюють загрозу застосування зброї, вживають заходів адміністративного характеру за відсутності підстав для притягнення до кримінальної відповідальності, вилучають у громадян зброю, яка є у них без законних підстав, виявляють канали незаконного поширення зброї. Водночас кримінологічно значущими особливостями заходів припинення кримінального радикалізму є необхідність припинення групової, організованої злочинної діяльності, яка нерідко поєднана з елементами фізичного супротиву правоохоронцям. Подолання таких проявів вимагає застосування підрозділів поліції спеціального призначення, працівників корпусу оперативно-раптові дії. Здійснення поліцейської операції щодо припинення кримінального радикалізму без такого супроводження характеризується підвищеною віктимністю, високими ризиками вчинення щодо поліцейських насильницьких злочинів [3, с. 400].

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи викладене, наголосимо, що запропоновані нами спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи протидії кримінальному радикалізму не є вичерпними. Вони повинні розглядатися як базові, системоутворюючі. З позицій системного і стратегічного підходів до організації кримінально-превентивної практики комплекс цих заходів має бути вмонтований, адаптований до існуючих структур протидії агресивно-насильницькій злочинності, терористичного спрямування, а також організованих та військової злочинності. У свою чергу, і ці структури також піддаватимуться впливові кримінологічних специфікацій, пов'язаних із кримінальним радикалізмом, що вимагає здійснення кримінологічного стратегування та програмування, поєднання кримінологічної і гуманітарної політик держави в єдиному цільовому руслі – підвищення соціальної ефективності заходів, спрямованих на усунення соціальних, гуманітарних політичних та економічних конфліктів у сучасному українському суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків, 2011. 120 с.
2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. Кн. 1. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 423 с.
3. Максименцев М.Г. Протидія злочинності у сфері надкористування : монографія. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 488 с.
4. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» № 3160-VI від 17 березня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17>.
5. Як військові привертають увагу до своїх проблем: приклад мінера мосту в Києві та інших. URL: https://24tv.ua/hroniki_neogoloshenoyi_viyni_tag5530.
6. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-XII від 22 жовтня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
7. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» № 150/2015 від 18 березня 2015 р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>.
8. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» № 1057 від 27 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2017-%D0%BF>.
9. Постанова КМ України «Про затвердження Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2022 року» № 1021 від 5 грудня 2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi->

- cilovoyi-programi-z-fizichnoyi-medichnoyi-psihologichnoyi-reabilitaciyi-i-socialnoyi-ta-profesijnnoyi-readaptaciyi-uchasnikiv-antiteroristichnoyi-operaciyi.
10. Вирок Волноваського районного суду Донецької області 30 жовтня 2019 року 221/5459/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85285187>.
11. Вирок Селидівського міського суду Донецької області від 11 вересня 2014 року
- Справа №242/2847/2014-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40468473>.
12. Кізіменко Є.В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Харківський національний університет внутрішніх справ, 2019. 229 с.

Maslova N. Individual prevention of criminal radicalism

This article explores the problem of crime prevention radical direction. The basic measures of counteraction to criminal radicalism at the individual level are defined depending on the stage of formation of criminal intent and its realization. Ways of improving individual measures to prevent law enforcement agencies to combat criminal radicalism.

Depending on the forms, methods and means of preventive impact, the measures of individual crime prevention are divided into three types of activities: 1) prevention; 2) diversion; 3) termination of crimes. It is proved that the system of tactical measures against criminal radicalism has a complex structure, carried out by different subjects, at different levels, in different types and forms, in relation to different objects, at the early and immediate stages of the manifestation of criminal behavior and individual characteristics and needs of complexity in solving tasks. Prevention of criminal radicalism at the individual level should include measures related to the identification of persons social and psychophysical characteristics of which, their behavior and way of life, unfavorable, criminogenic conditions of the environment and way of life; other long-term conditions with a high probability indicate propensity to commit crimes radical direction. Individual measures preventing criminal radicalism associated with worship a person to refuse to implement the decision to commit a crime and are characterized by the use of prophylactic conversations, informing family members, implementation of Criminal combinations. Measures of individual termination of criminal radicalism are implemented directly as elements of operative-search and criminal procedural activity and refer to persons who have commenced criminal activity and are preparing or attempting to commit a radical offense. In general, these measures meet the general requirements of the tactics of conducting separate operational-search measures, investigative actions.

Key words: *crime prevention, criminal radicalism, individual prevention, law enforcement agencies.*